

2017-032

Archeologienota Wingene Eikenstraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE en Maarten BRACKE

29-6-2017

Titel: Archeologienota Wingene Eikenstraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke en Maarten Bracke

Projectcode bureauonderzoek: 2017C329

Intern projectnummer: 2017.032

Locatiegegevens: Wingene, Eikenstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 74068 en Y: 194694; X: 74067 en Y: 194580

Kadastergegevens: Wingene, afdeling 1, sectie D, perceel nr. 1566N3, 1566G3, 1566S3, 1566R3, 1566D3, 1566K3, 1566H3 en 1566V3 (zie figuur 6)

Topografische kaart: zie figuur 4 en 5

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Martijn Vandevelde (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 29/06/2017

© Maarten Bracke, p/a Leegstraat 170, 9060 Zelzate. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	9
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	10
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	10
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	13
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	15
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	15
2.4. HISTORISCHE SITUERING	18
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	24
3. SYNTHESE	26
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	26
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	26
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	27
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	28
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	28
4. SAMENVATTING	31
5. BIBLIOGRAFIE	32
6. BIJLAGES	33

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Wingene - Eikenstraat, waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaarde gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied, de directe omgeving en van de gemeente Wingene in het algemeen werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast wordt in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en worden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

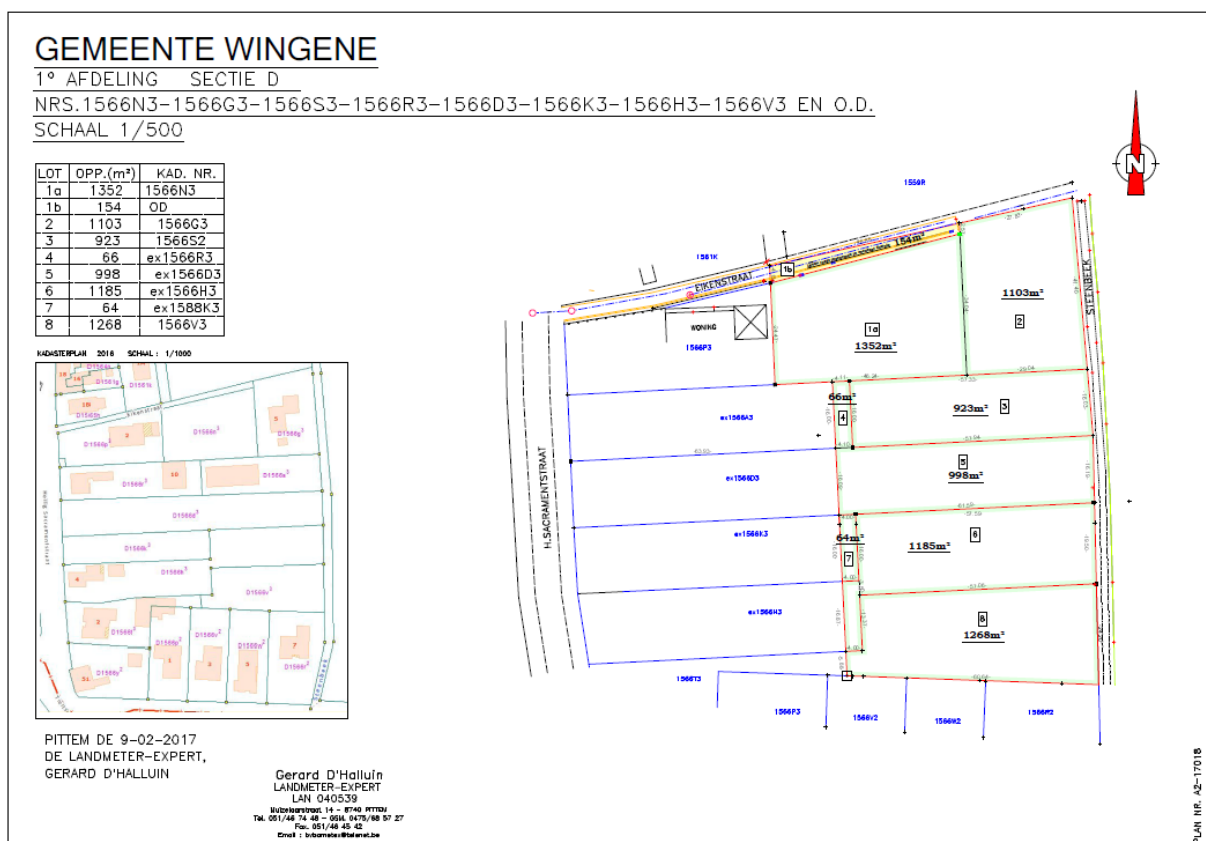
De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site buiten de historische kern van een landelijke gemeente, niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

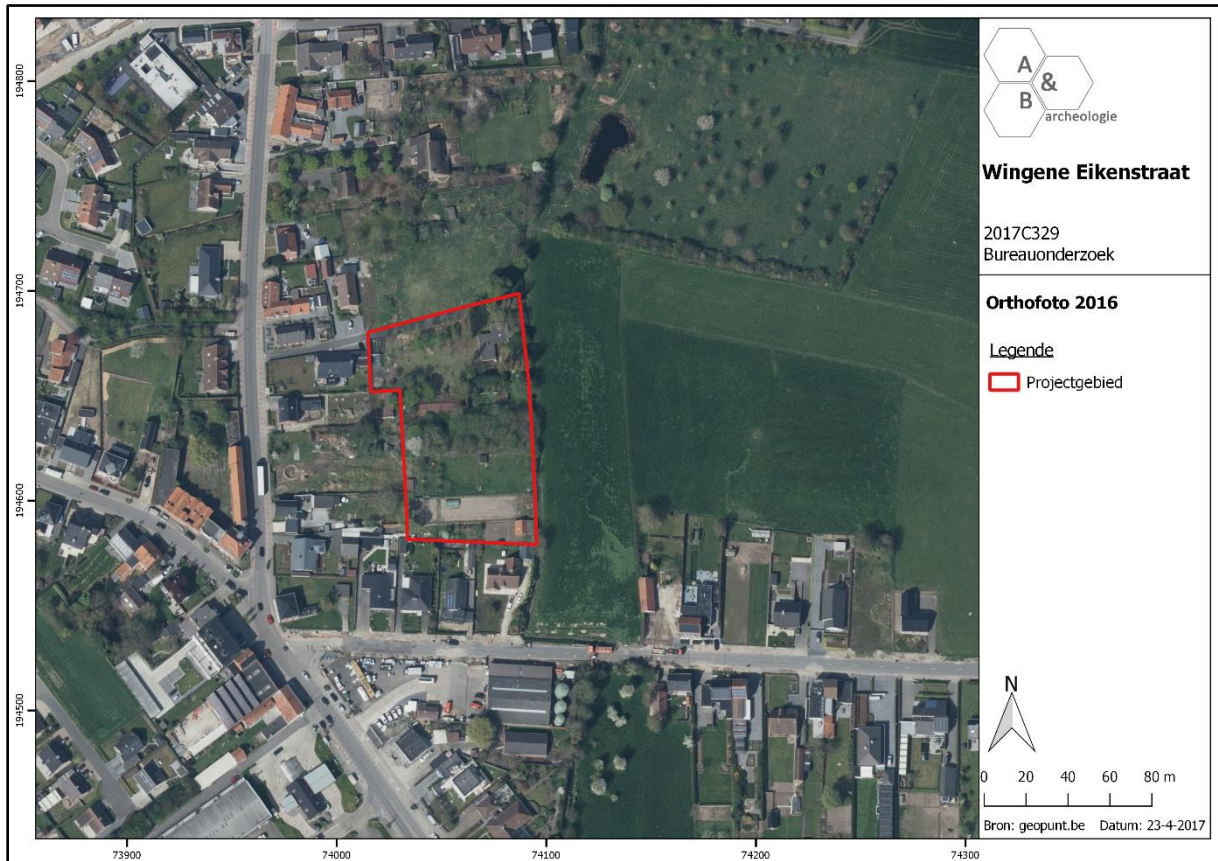
2.1. Huidige toestand

Het terrein bevindt zich in Wingene aan de Eikenstraat. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 7100m² met in het noorden de Eikenstraat, in het oosten begrenst door de Steenbeek, de zuidgrens paalt aan de achterzijde van de tuinen van woningen nr 3, 5 en 7 in de Ruiseledesteeweg, de westelijke grens sluit aan op de tuinen van woningen met huisnummers 2, 4, 6, 8 en 10 in de Heilige Sacramentstraat.

Momenteel staat er een woning en nog enkele bebouwingen op het terrein. Achter de woning in de Heilig Sacramentstraat nr 10 staat een stalling van ca. 249m² en een klein bijgebouwtje van ca. 19m². Ter hoogte van de Eikenstraat 5 staat een woning van ca. 166m². In het meest zuidoostelijk gedeelte aan de Steenbeek staat een bijgebouw van ca. 59m² en aan de westelijke grens staat nog een klein bijgebouwtje van ca. 20m². De percelen in het terrein zijn overwegend grasland en tuingrond met bomen.

Figuur 1 Uitsnede uit het grondplan huidige toestand (bron: initiatiefnemer).

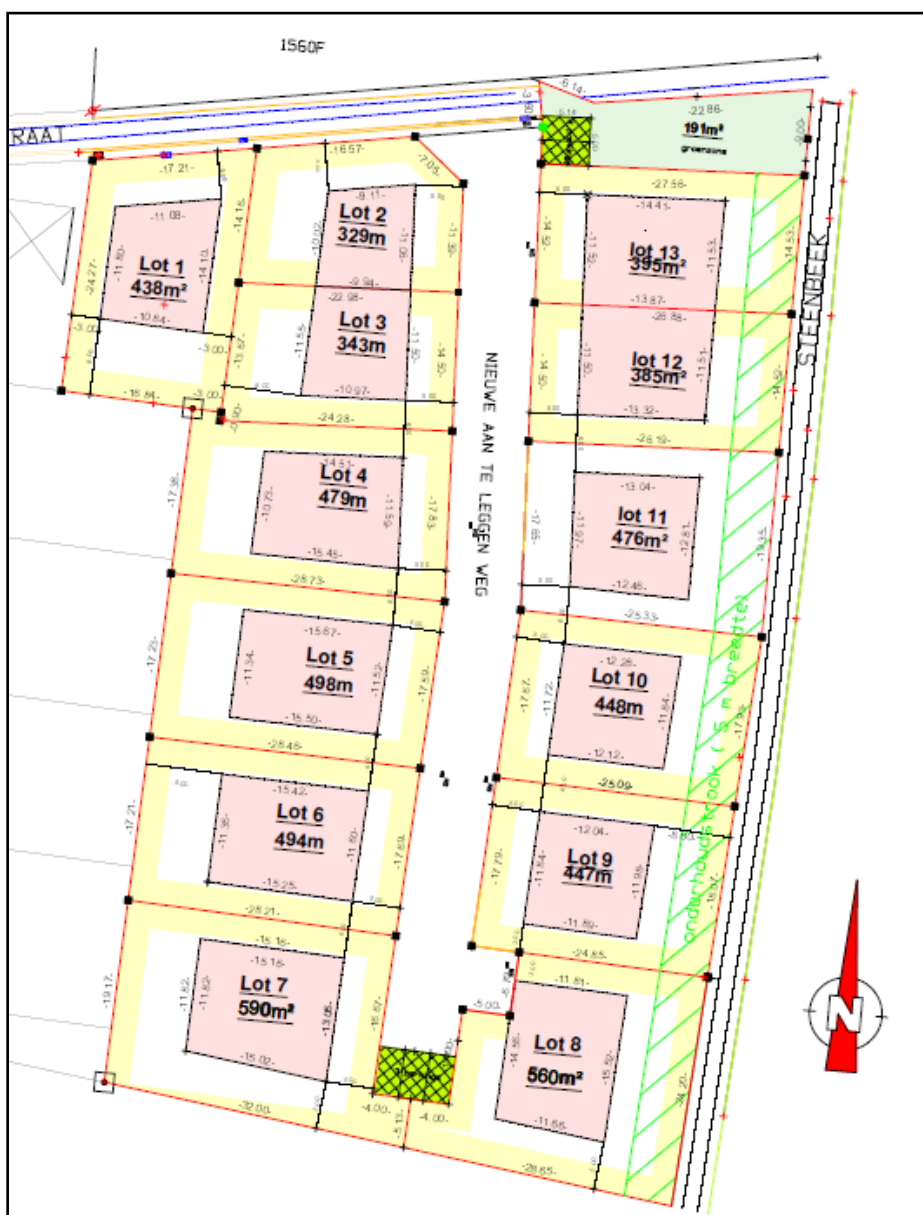

Figuur 2 Uitsnede uit de orthofoto van 2016 met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)

2.2. Geplande werken

De geplande werken omvatten in eerste instantie enkele voorbereidende werken waaronder het slopen van de bestaande gebouwen en het rooien van de bomen.

Nadien zal op het terrein een nieuwe weg worden aangelegd die in het noorden aansluit op de bestaande Eikenstraat. Op het terrein komen in totaal 13 loten waaronder 9 vrijstaande woningen en 4 drievleugelwoningen. De kavels variëren in oppervlakte tussen 329 en 590m². Er komt een onderhoudstrook van 5m breed langsheen de oostelijke grens met de Steenbeek. In de noordoostelijke hoek wordt een groenzone van ca. 191m² voorzien met twee parkeergelegenheden.

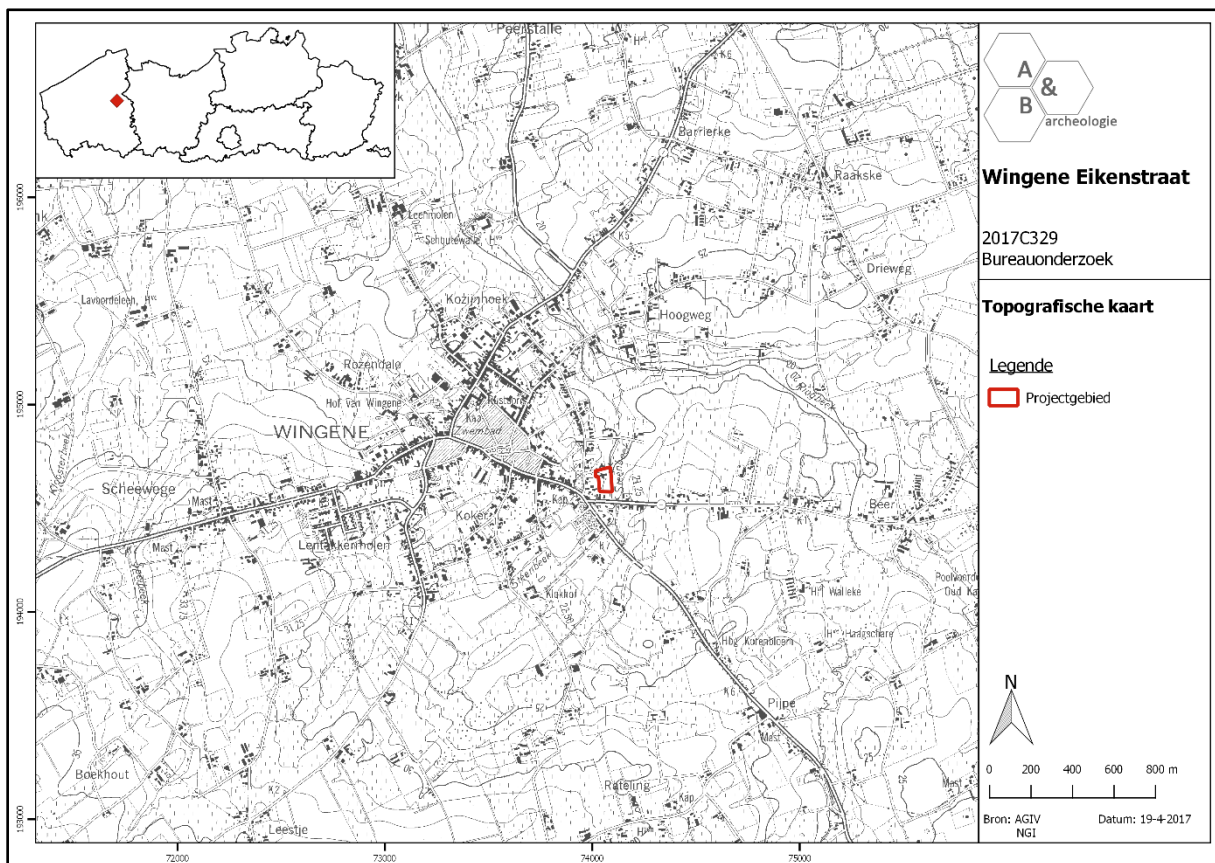
Figuur 3 Uitsnede uit het grondplan 'geplande werken' (bron: initiatiefnemer).

2.3. Landschappelijke ligging

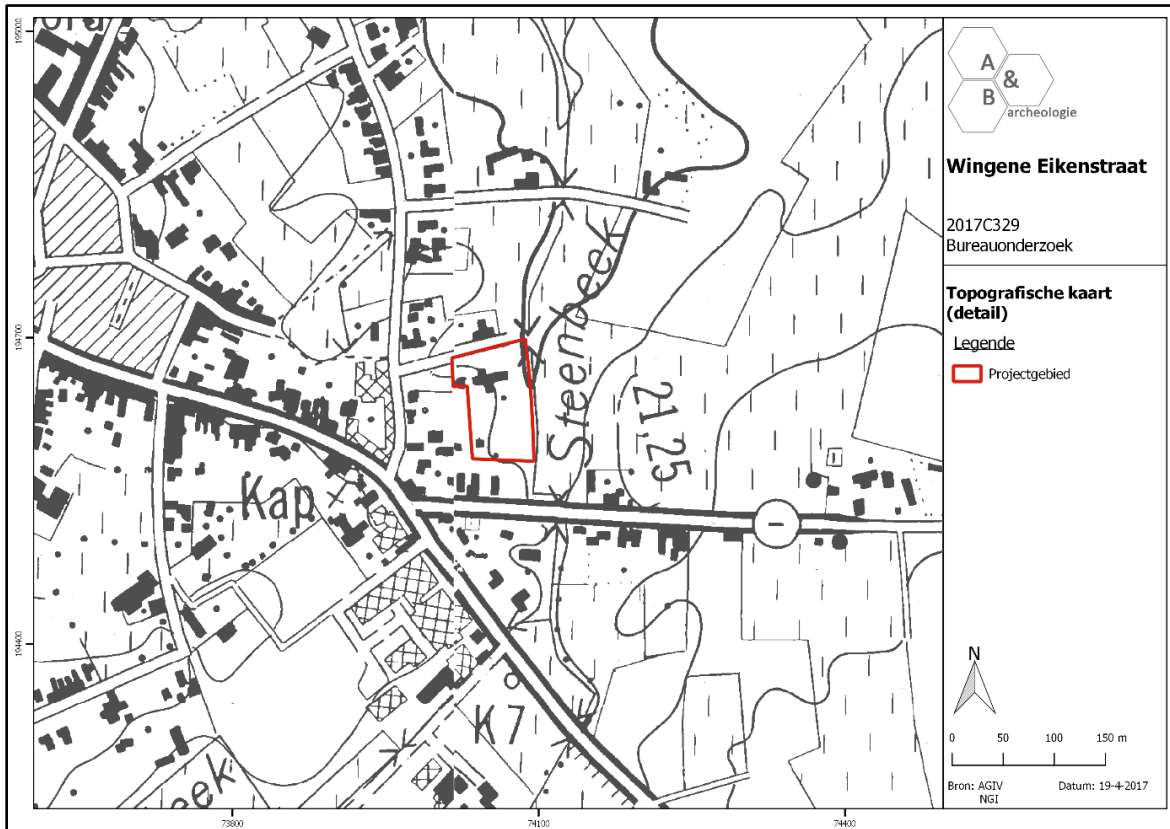
2.3.1. Topografische situering

Het projectgebied bevindt zich in de gemeente Wingene, gelegen in de provincie West-Vlaanderen. De gemeente Wingene bestaat uit Wingene-centrum en Zwevezele. De gemeente grenst aan Ruddervoorde, Hertsberge, Beernem, Ruiselede en Schuiferskapelle (Tielt). Het plangebied ligt ten oosten van het centrum van Wingene en ten westen van het gehucht Beer.

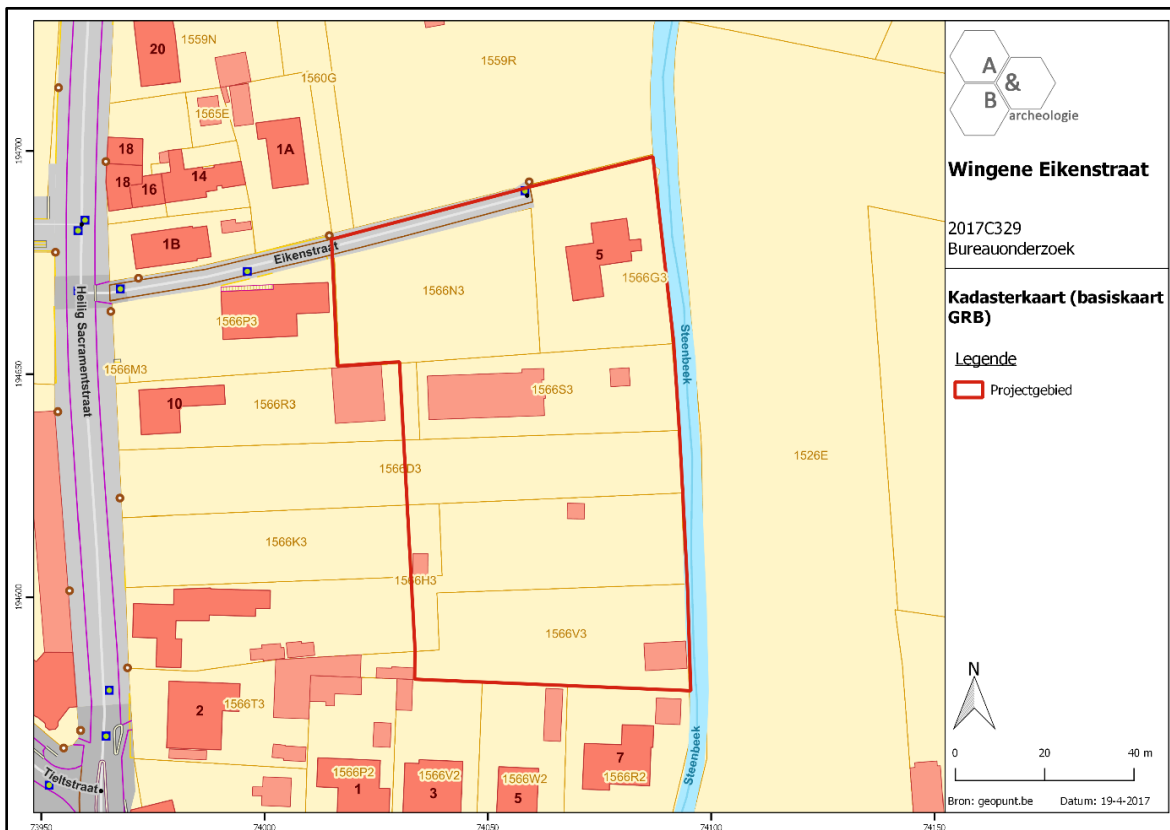
Het terrein grenst in het westen aan de bebouwing langs de Heilige Sacramentstraat, in het oosten aan de Steenbeek, in het noorden aan de Eikenstraat en zuidelijk aan bebouwing langs de Ruiseledesteenweg. Kadastraal gezien zijn de percelen terug te vinden onder Wingene, afdeling 1, sectie D, perceel nrs 1566N3, 1566G3, 1566R3, 1566S3, 1566D3, 1566K3, 1566H3 en 1566V3.

Figuur 4 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

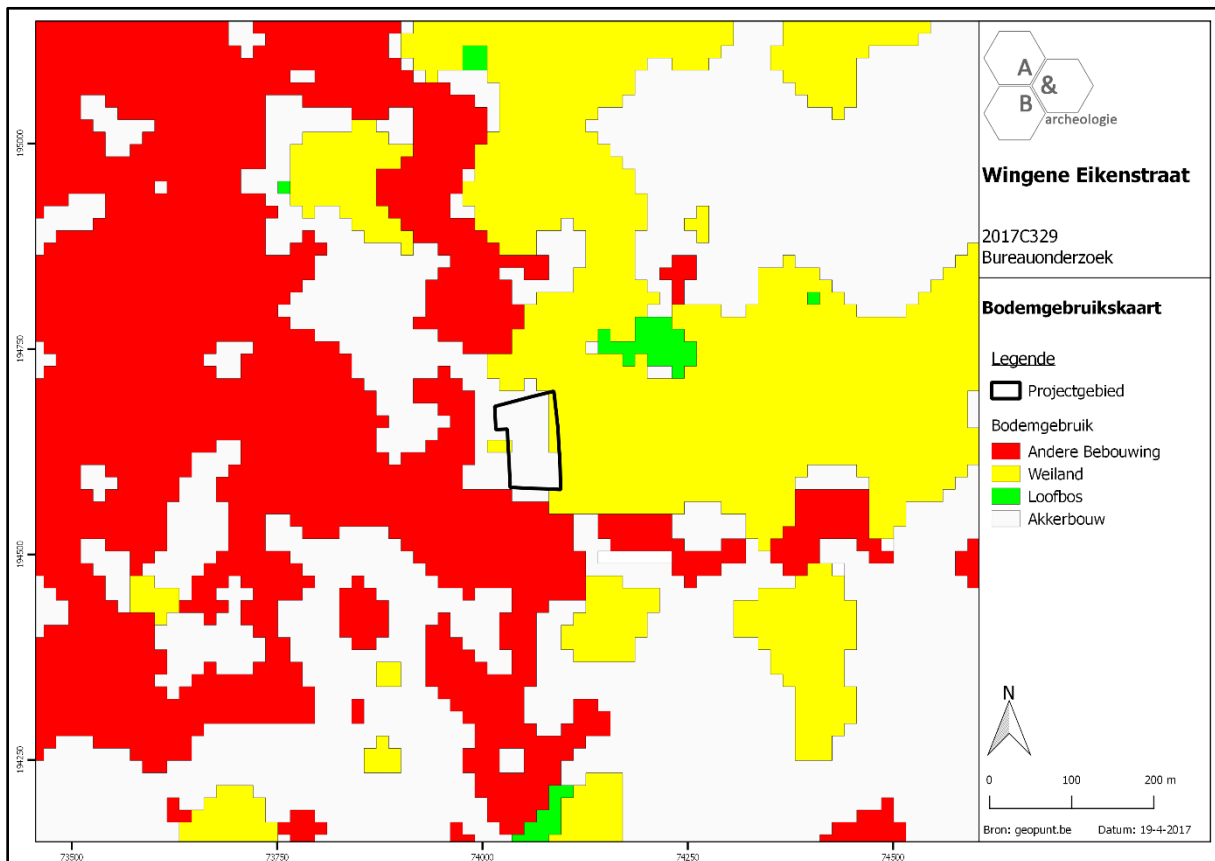

Figuur 5 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 6 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers en de aanwezige bebouwing (bron: geopunt.be).

Op de bodemgebruiksk kaart van 2001 staat het gebied onderverdeeld in twee types. Het eerste type wordt aangegeven door middel van een witte inkleuring en betreft 'Akkerbouw', een bodem die gebruikt wordt in één of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. Dit gebied komt strekt zich bijna volledig uit over het ganse plangebied en komt grotendeels overeen met de tuingronden van de percelen. De gele inkleuring, een kleine streep langs de oostelijke grens van het perceel langs de Steenbeek betreft 'Weiland'.

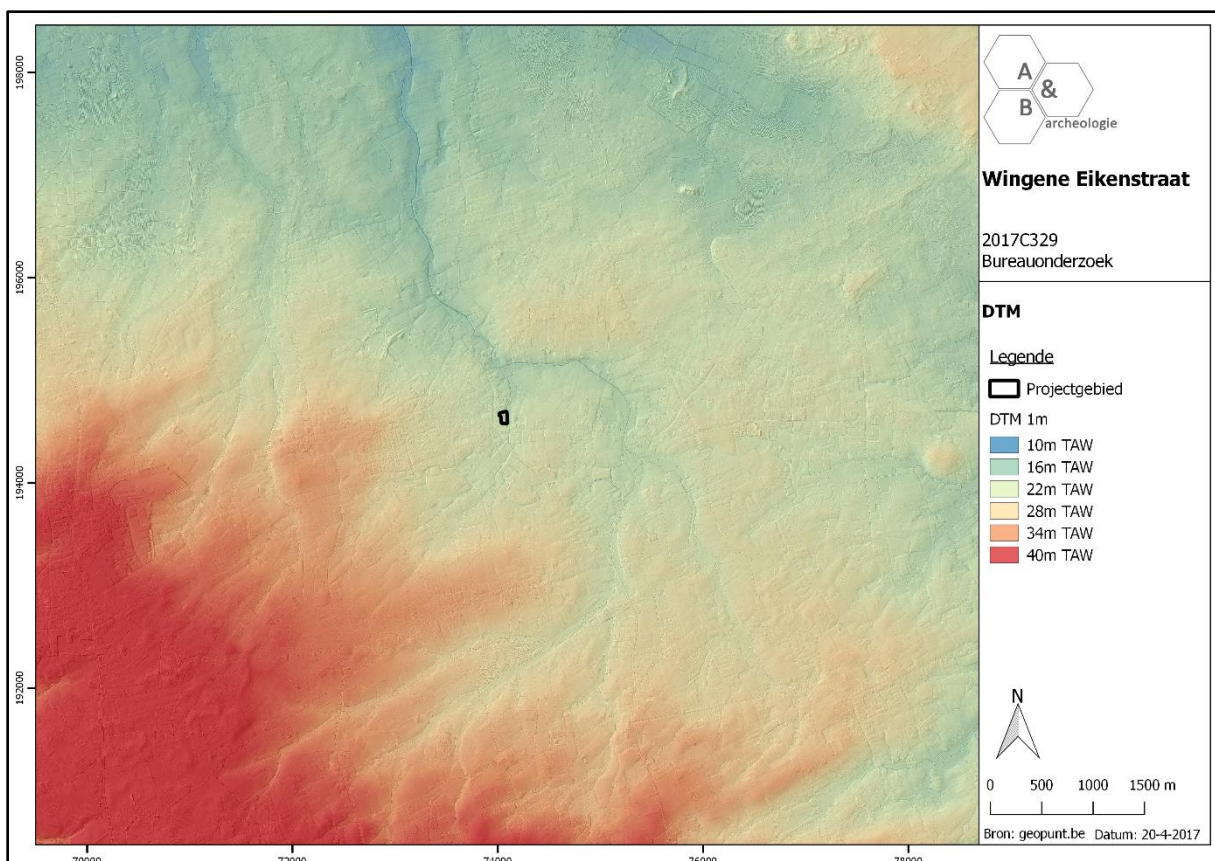
Figuur 7 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

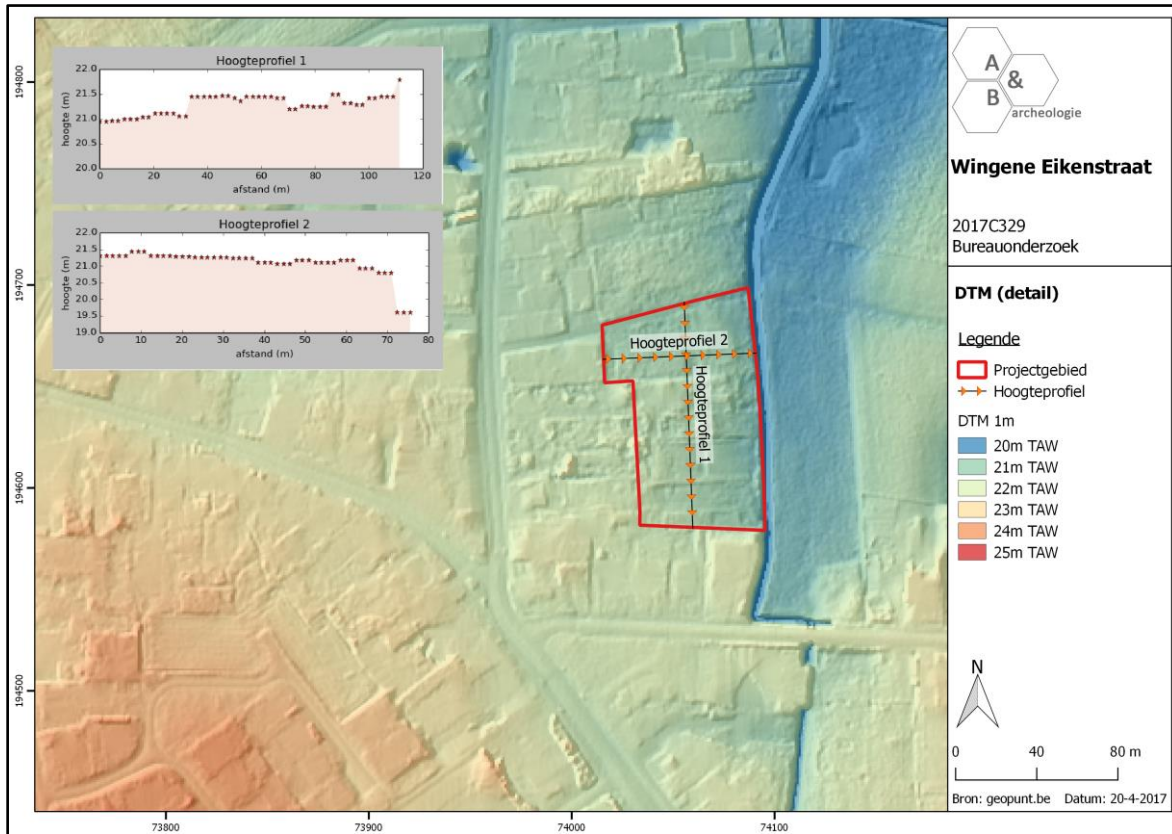
Wingene behoort tot de zandleemstreek. Het reliëf in de ruime regio is vrij onregelmatig te noemen met hoogtes die matig tot sterk kunnen verschillen. De gemeente ligt in het noordelijke deel van een zandlemige plateau van Tielt. Het gebied kenmerkt zich door wastines, voornamelijk arme en nattere gronden die in cultuur werden gebracht tot deze degradeerden tot heidegrond. Ten zuiden van Wingene stromen de Versanebeek, de Strategoedbeek in de Ringbeek. De Ringbeek loopt ten oosten van Wingene en neemt een bocht om noordelijk het centrum van Wingene te verlaten. De Steenbeek die het terrein begrenst loopt ten noorden over in de Ringbeek.

Op het Digitaal Hoogtemodel is duidelijk op te merken dat het terrein vrij vlak is met een hoogte rond gemiddeld genomen +21 TAW. Er is ten oosten van het terrein over heel de lengte een verlaging tot +19.5 TAW door de Steenbeek.

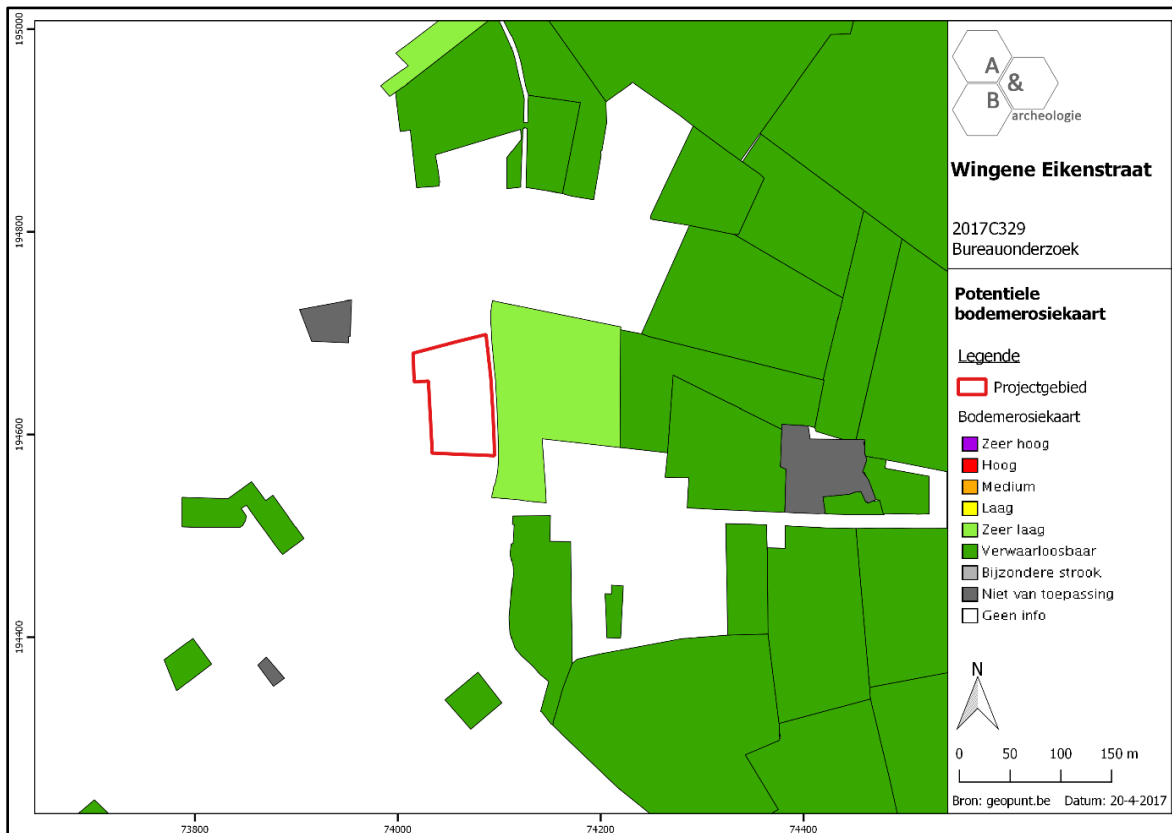
Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied niet ingekleurd en is er aldus geen informatie beschikbaar. In de omgeving van het terrein zijn wel een aantal percelen ingekleurd met een zeer laag tot verwaarloosbare erosiegevoeligheid. Volgens de gelijkaardige kenmerken qua hoogteverschillen kan dit wellicht geëxtrapoleerd worden naar het plangebied.

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

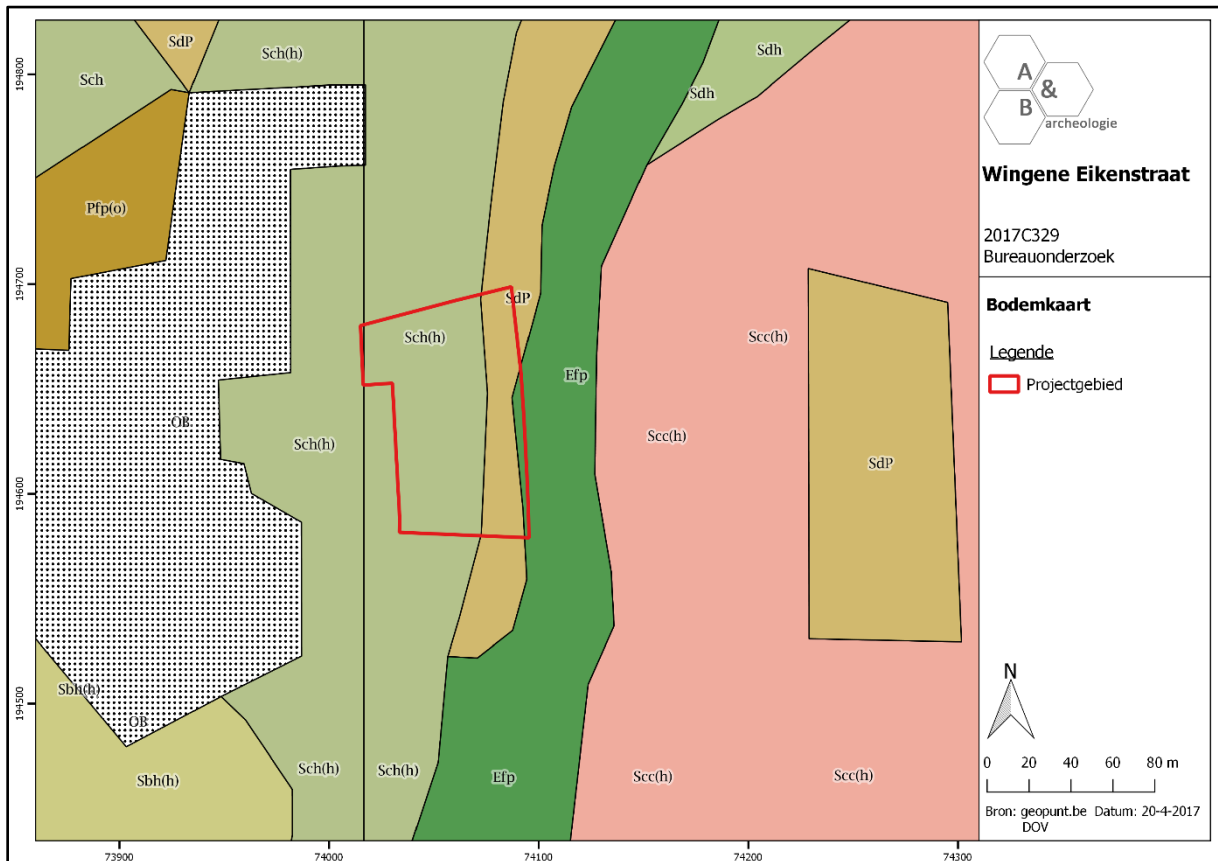
Figuur 9 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV).

Figuur 10 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Binnen de grenzen van het plangebied komen drie bodemtypes voor. Het grootste deel, in het westen, bevindt zich binnen het bodemtype Sch(h). Dit type kenmerkt zich door een matig droge lemige zandbodem met een verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont. Roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90cm. De waterhuishouding is goed in de winter. In de zomer kan droogtegevoeligheid zich manifesteren. In het oosten en over heel de lengte van het plangebied wordt een smalle strook van het type SdP gekarteerd langsheen de westelijke oever van de Steenbeek. Dit type kenmerkt zich door een matig natte lemige zandbodem zonder profielontwikkeling of met een onbepaald profiel. Het profiel is te nat in de winter. De waterhuishouding is in de zomer gunstig. De draineringsklasse is matig nat en matig gleyig. Nog net binnen de grens van het plangebied aan de oostelijke grens wordt het type Efp aangegeven. Dit type kenmerkt zich door een zeer sterk gleyige kleibodem zonder profiel. De drainageklasse is zeer nat en zeer gleyig. Deze kartering komt overeen met de loop van de Steenbeek.

Figuur 11 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

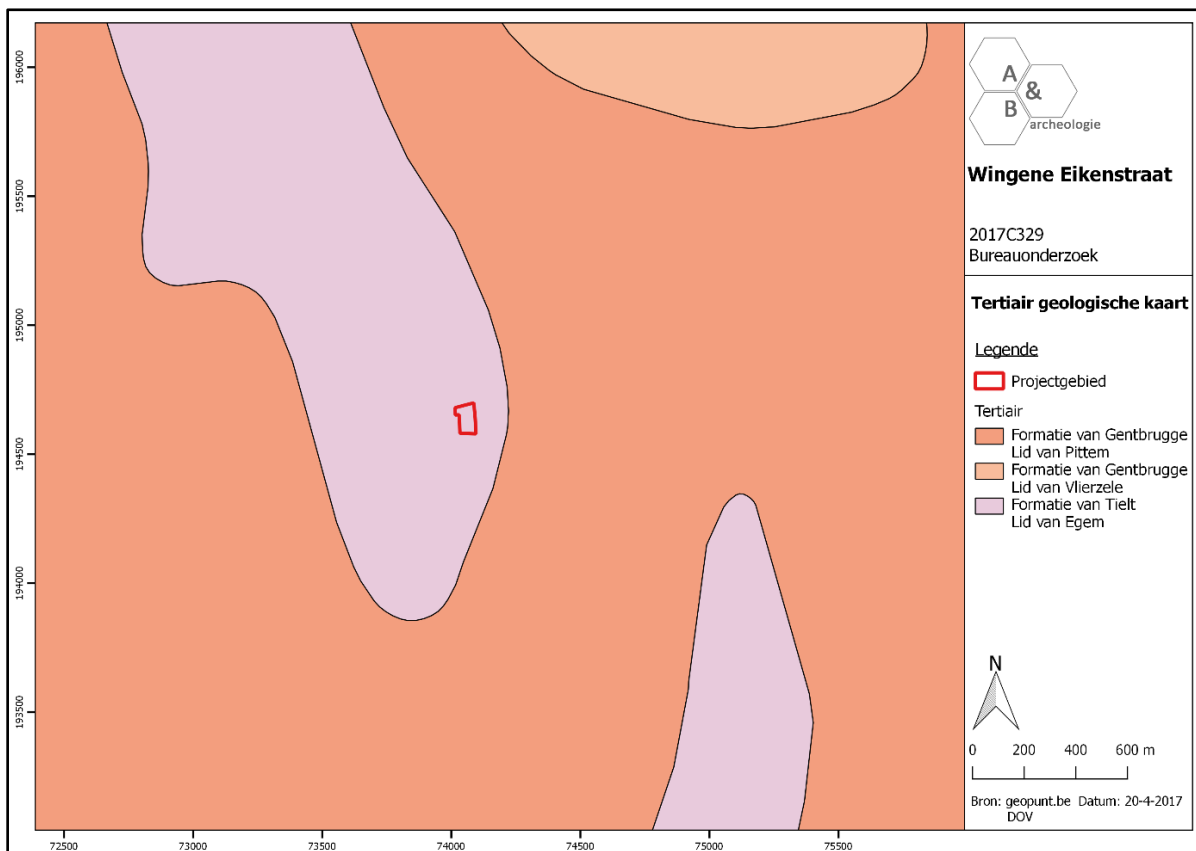
2.3.4. Geologische situering

De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Tielt, meer bepaald het lid van Egem. Deze lagen zijn opgebouwd uit grijsgroen zeer fijn zandhoudende klei. Plaatselijk kunnen zandsteenbanken opduiken. De klei is glauconiethoudend en bevat glimmers.

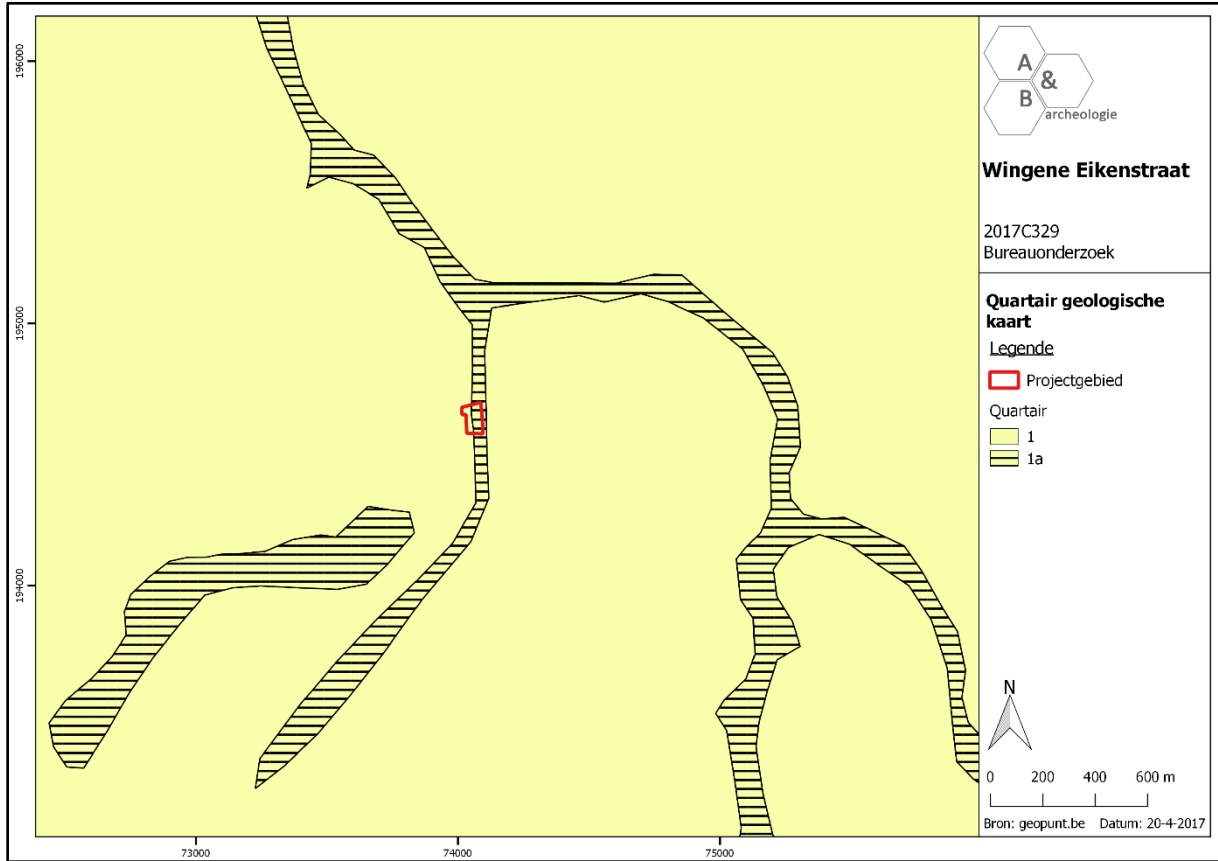
De Quartair geologische kaart geeft aan dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied uit twee typen bestaat. Het plangebied wordt bijna doormidden gedeeld.

Het type 1 strekt zich uit over heel het westelijke deel vanuit het uiterste noorden tot de zuidelijkste grens van het plangebied. Het type 1 wordt als volgt omschreven: niet holocene en/of tardiglaciaire afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. Het betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (code **ELPw**), mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn.

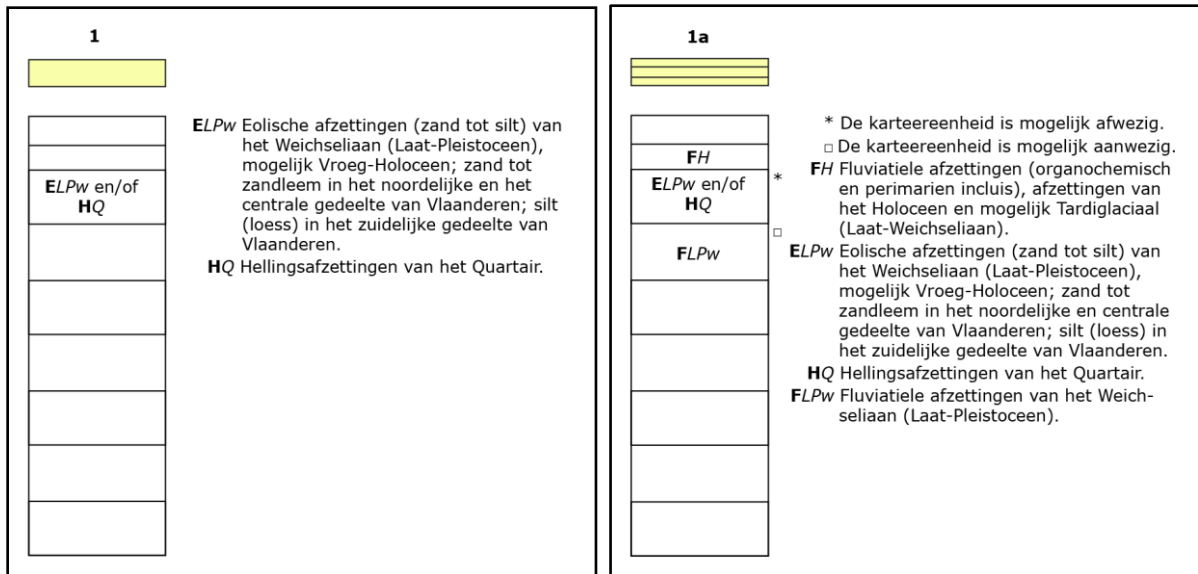
Het type 1a strekt zich uit over heel het oostelijke deel vanuit het uiterste noorden tot de zuidelijkste grens van het plangebied en komt overeen met de beekvallei van de Steenbeek. Het type 1a wordt als volgt omschreven: Holocene en/of Tardiglaciaire fluviatiele afzettingen (a) bovenop de Pleistocene sequentie (1). Het betreft Fluviatiele afzetting (organochemisch en primair inclusief), afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan), (code **FH**). Als ook Eolische afzettingen van zand en silt van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk ook Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen (code **ELPw**), mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn en Fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) (code **FLPw**).

Figuur 12 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 14 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁶

De gemeente Wingene bestaat heden ten dage uit Wingene zelf en de deelgemeente Zwevezele. Het plangebied ligt in Wingene. Een eerste vermelding dateert van 821, Koning Lodewijk de Vrome schenkt het “altare in villa de Winghina” aan de Sint-Amandusabdij te Elnon. In het jaar 847 wordt deze gift in een brief hernieuwd.

Wingene bestond uit vijf heerlijkheden: Sint-Amandsche, Wildenburg, Westakker, Poelvoorde en 't Hof van Wingene. Van deze vijf hoge heerlijkheden hingen een aantal lage heerlijkheden af. De heerlijkheid 'Hof van Wingene' was in het bezit van de heer van Wingene. De heer van Wingene bezat ook nog kleine lenen, het Sint-Amandsche en de heerlijkheid van Oyghem. Heel wat gronden maakten deel uit van de 'Vrije Heerlijkheid Oyghem', een onderdeel hiervan was 'Oyghem-Wingene' dat gesitueerd ligt tussen de Sacramentstraat en de Ringbeek waar het plangebied ligt.

Rond 1100 zou de eerste veldstenen éénbeukige, Romaanse kruiskerk gebouwd zijn door de benedictijnenpaters, waarvan de sokkel tot op heden bewaard is.

Op het einde van de 16de eeuw kent Wingene een van de zwartste periodes door de godsdienstoorlogen. Repressies en plunderingen maken van Wingene de allerarmste en miserabelste parochie die onder de Roede van Thielt gelegen is. Vele materiële voorzieningen worden vernietigd of in brand gestoken waaronder de kerk, de abdij Ter Duinen, molens en huizen. In de 17de eeuw wordt de Sint-Amanduskerk op de oude muren herbouwd. Ook in de 17de eeuw kent de regio veel strubbelingen tussen de Spaanse en Franse overheersers. In de *Flandria Illustrata* van Sanderus (ca. 1641) werden de belangrijkste sites Wildenburg (Beernemsteenweg nr.171), Het hof van Poelvoorde (Poelvoordenrs. 5-7) en 't hof van Wingene weergegeven. Tegen het einde van de 17de eeuw verloren echter de families hun aanzien en kwamen de heerlijkheden in het verval. Het kasteel van Wingene werd tegen het einde van de 18de eeuw afgebroken.

De 18de eeuw kenmerkt zich als een periode van relatieve rust met economische groei en demografische expansie. Onder Oostenrijks bewind worden vruchtbare plaatsen omgezet in landbouwgronden en in bossen op de armere gronden, in functie van de houtproductie.

Met de Franse revolutie op het einde van de 18de eeuw komt een einde aan het feodale systeem. Vlaanderen wordt ingelijfd bij Frankrijk onder het departement van de Leie. Parochies worden omgevormd tot gemeenten, de kerken van Wingene, Zwevezele, Egem en Pittem worden gesloten en verzegeld, kerkelijke goederen en gronden worden verbeurd verklaard en verkocht. De gronden komen vaak in handen van rijke families. Het leiedepartement wordt opgedeeld in kantons en Wingene behoort tot het kanton Pittem.

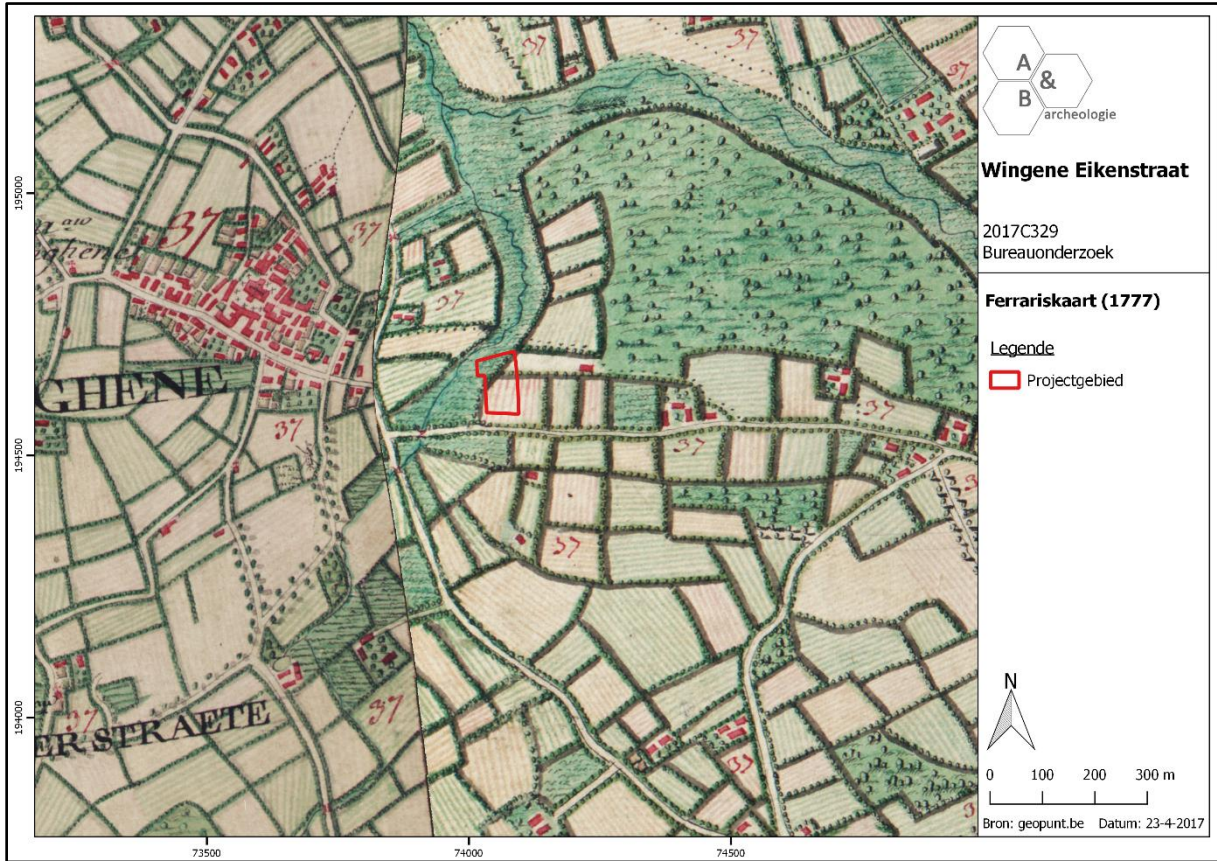
In de 19de eeuw, onder het bewind van Napoleon, worden de kantons afgeschaft en worden de gemeenten terug afzonderlijk bestuurd. Door de opkomst van de mechanische linnenspinnerijen wat voorheen een huisnijverheid was, werden het crisisjaren voor Wingene, de bevolking vertrok naar grote industriële steden. De hoge burgerij bleef en de streek bleek het ideale terrein om

⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Wingene In Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van <https://inventaris.onroerenderfgoed.be> op 26/06/2017

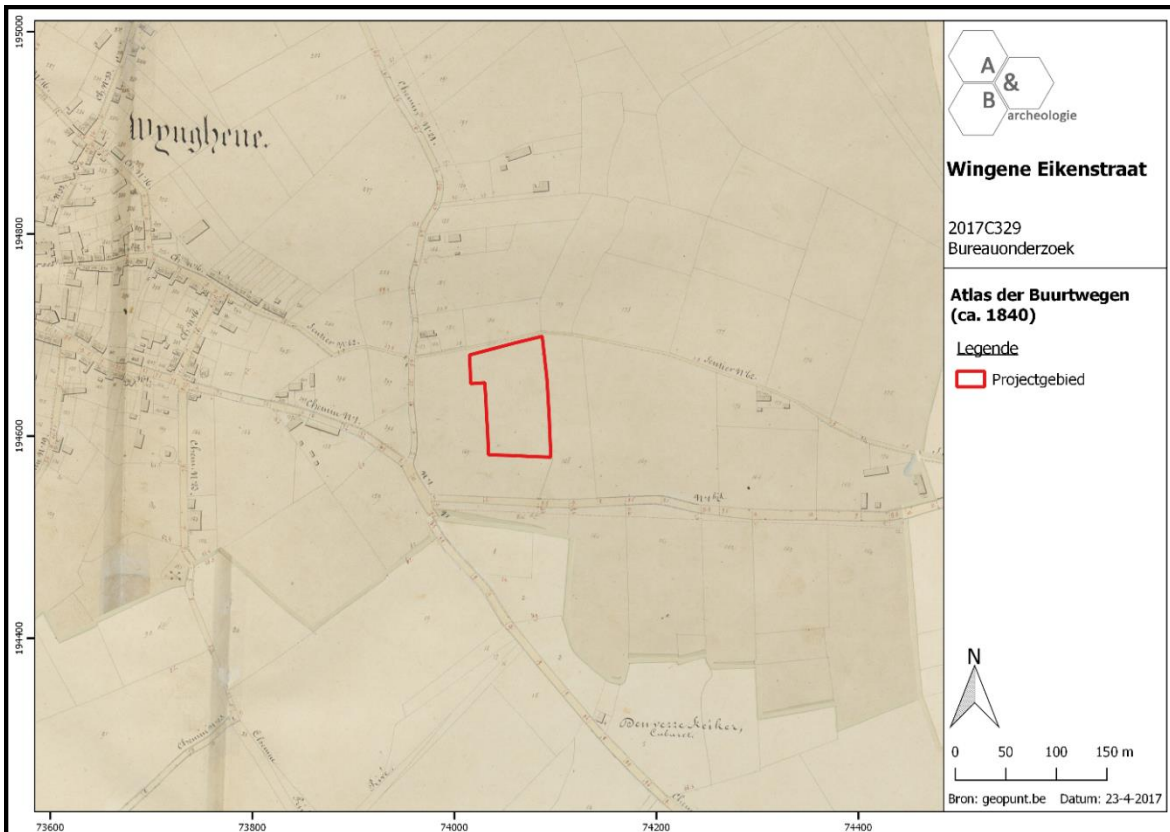
kasteeldomeinen aan te leggen. Het Munkegoed werd in 1852 grondig verbouwd tot kasteel, het bos en het landbouwgebied ten noordwesten van het kasteel werden heraangelegd als park. In hetzelfde jaar wordt de bijhorende hoeve opgetrokken. In Wingene stonden acht windmolens. De oudste Poelvoordemolen (voor 1383) is ook het langst bewaard gebleven (1947).

Op de Ferrariskaart uit de 18de eeuw wordt geen bebouwing aangegeven. Het plangebied ligt achter de Heilige Sacramentstraat en de Ruiseledesteenweg die reeds aangegeven worden op de Ferrariskaart. Hierop zien we ook dat het plangebied in gebruik was als akkerland behalve het meest noordelijke deel dat in gebruik was als weiland. Op de Atlas der Buurtwegen (1841) worden geen gebouwen aangegeven. De Ruiseledesteenweg wordt onder de benaming Chemin nr. 169 aangegeven en de Heilige Sacramentstraat als Chemin nr. 21. Er is ook duidelijk een perceelindeling zichtbaar. De kaart van Vandermaelen (1846-1854) geeft de steenbeek aan die aan de oostelijke zijde het plangebied begrenst. De kaart van Popp (1842-1879) brengt geen nieuwe informatie. Op de topografische kaart van 1884 wordt de Eikenstraat aangegeven die verder doorloopt naar het oosten toe. Ook is duidelijk de vallei van de Steenbeek op te merken. Bewoning wordt enkel aangegeven aan de noordelijke zijde van de Eikenstraat, buiten het plangebied.

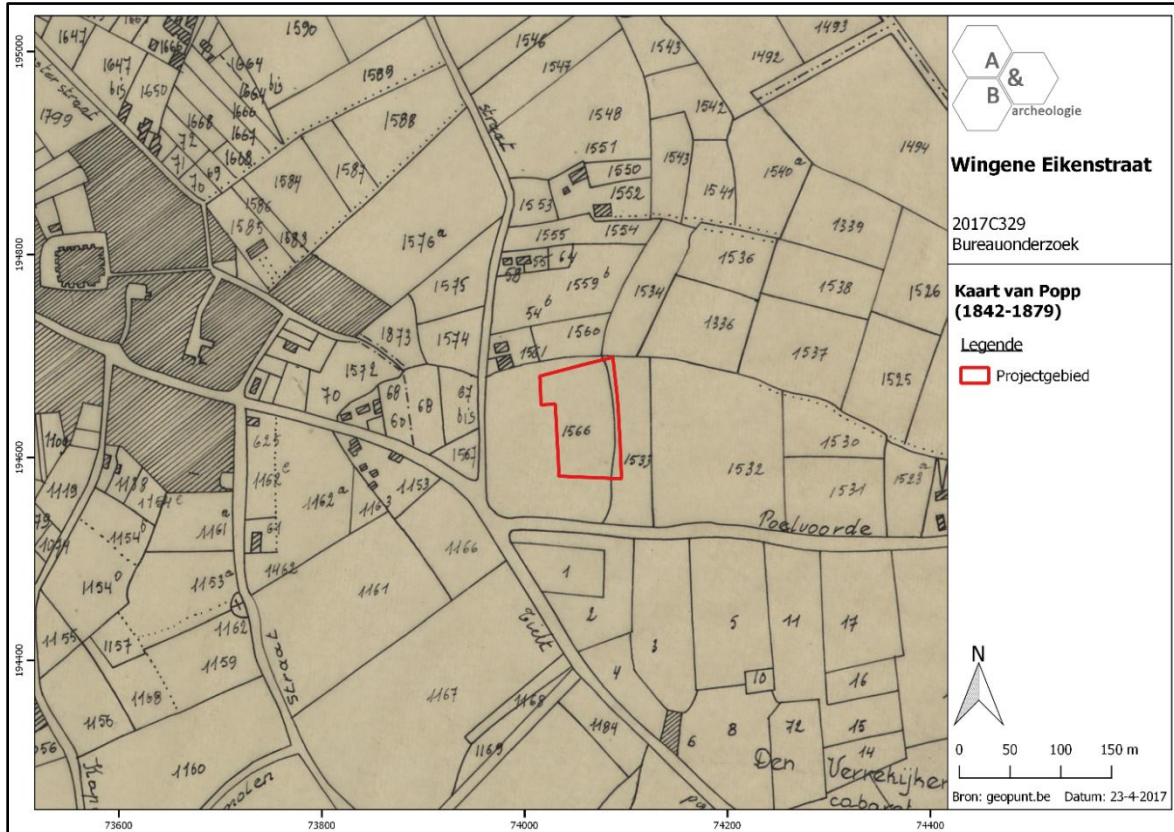
De vroegste luchtfoto betreft een orthofoto uit 1971. De kwaliteit en resolutie is vrij laag, desondanks kunnen enkele akkerlanden onderscheiden worden. Op een latere luchtfoto van 1979-1990 ziet men duidelijk bebouwing in het meest zuidelijke deel en een gebouw in het midden van het plangebied. Op een latere luchtfoto van 2016 is de bebouwing nog steeds hetzelfde, noordelijk van het plangebied is een verharde ondergrond te zien en zijn de achtertuinen ingenomen door meerdere bomen.

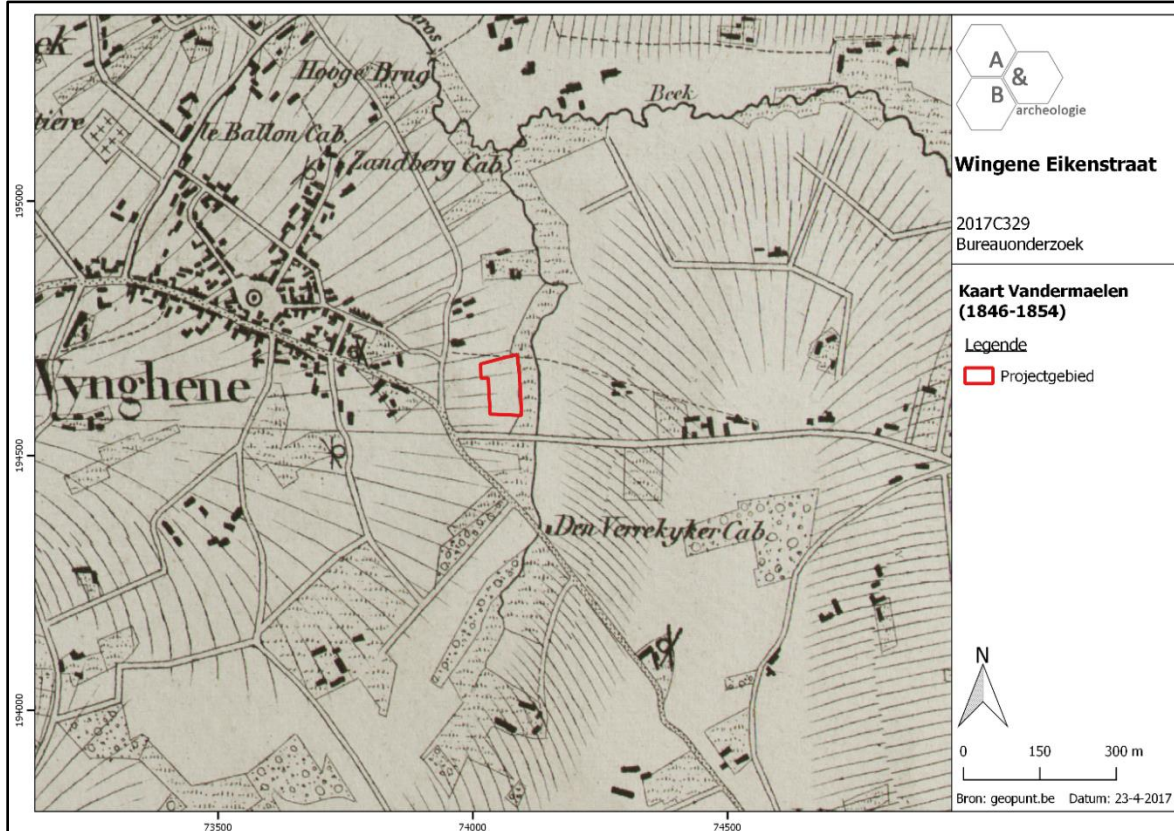
Figuur 15 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).

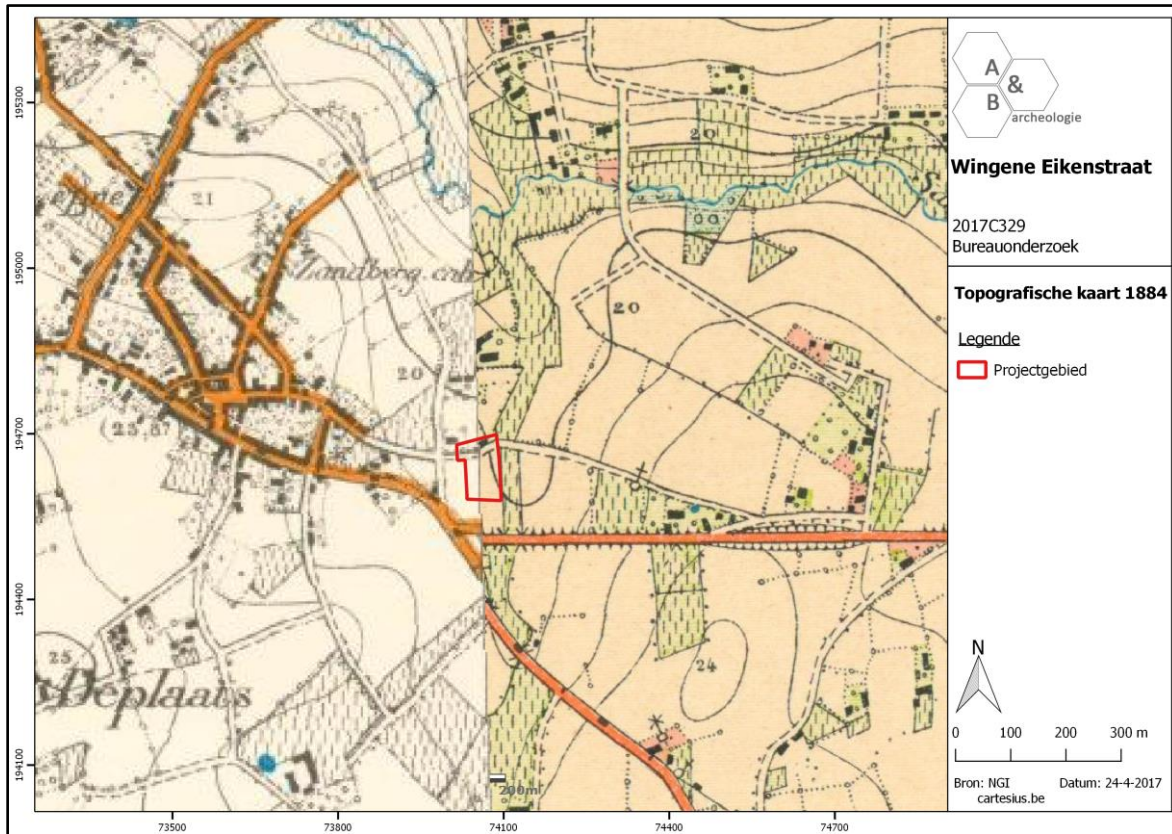
Figuur 16 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

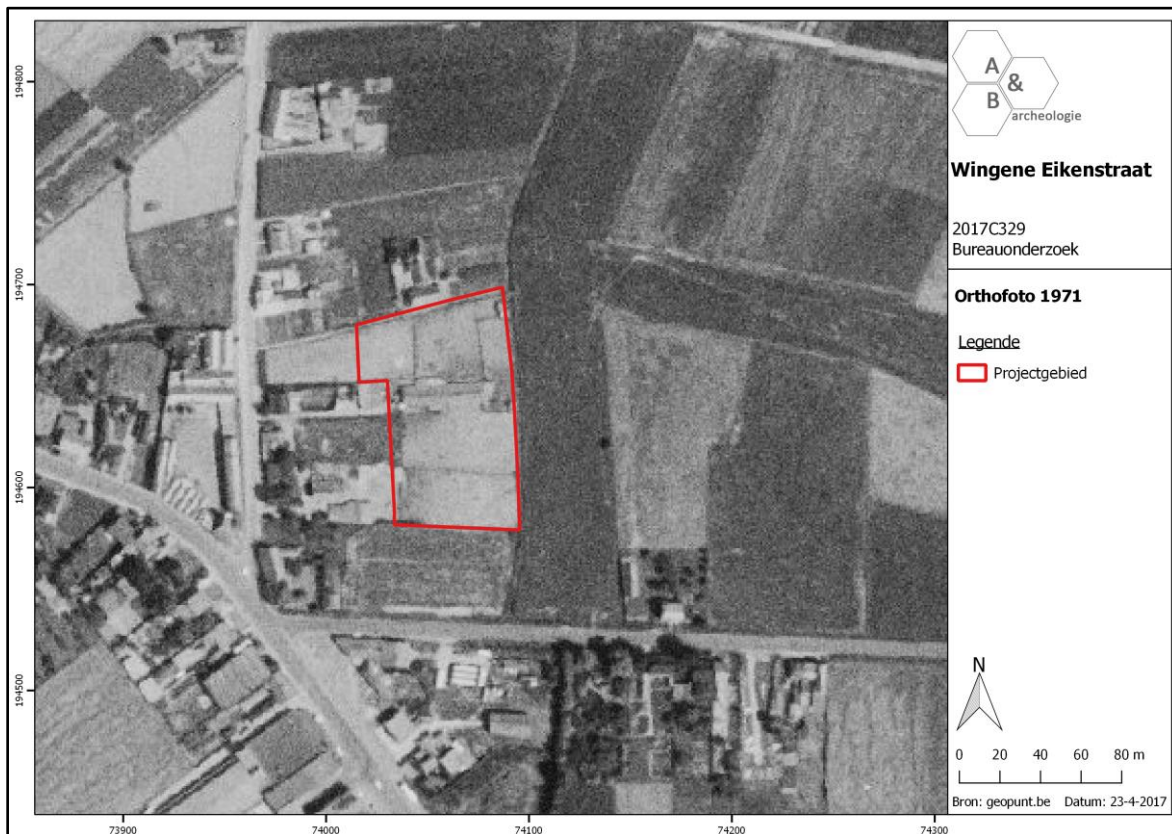
Figuur 17 Uitsnede uit de Kaart van Popp (bron: geopunt.be).

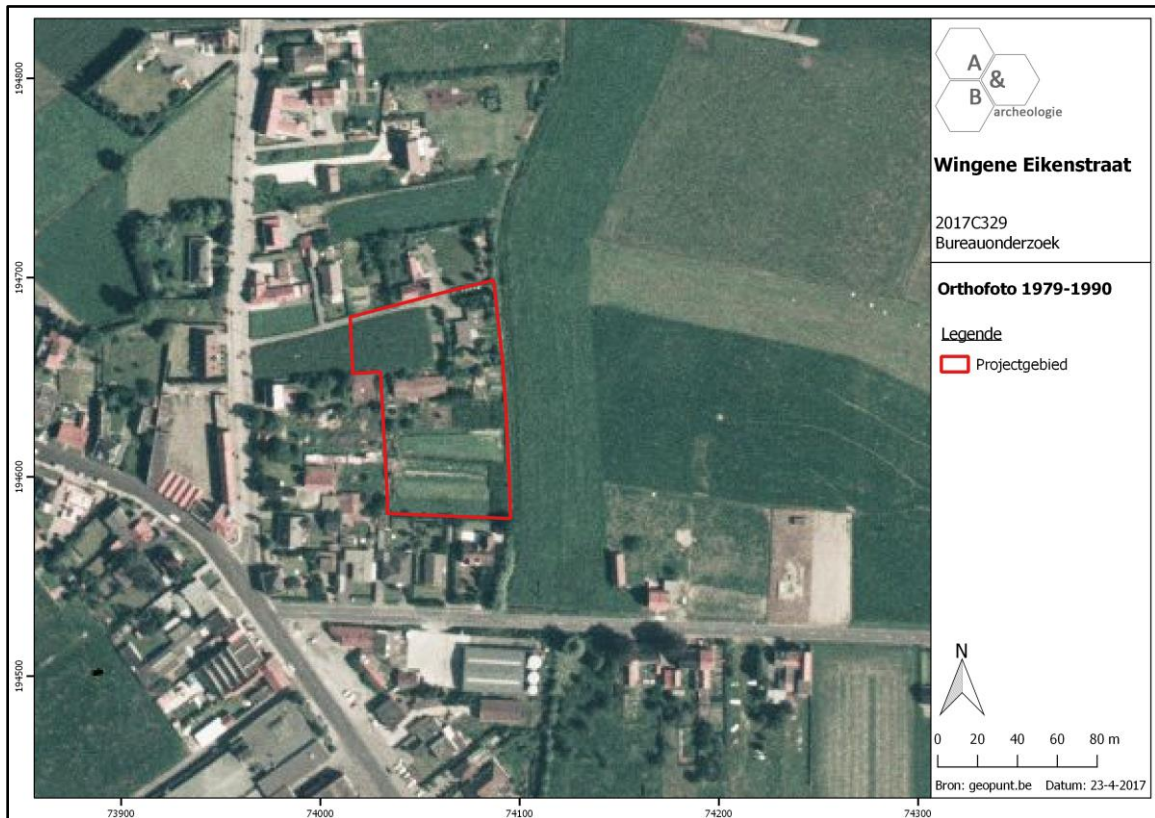
Figuur 18 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

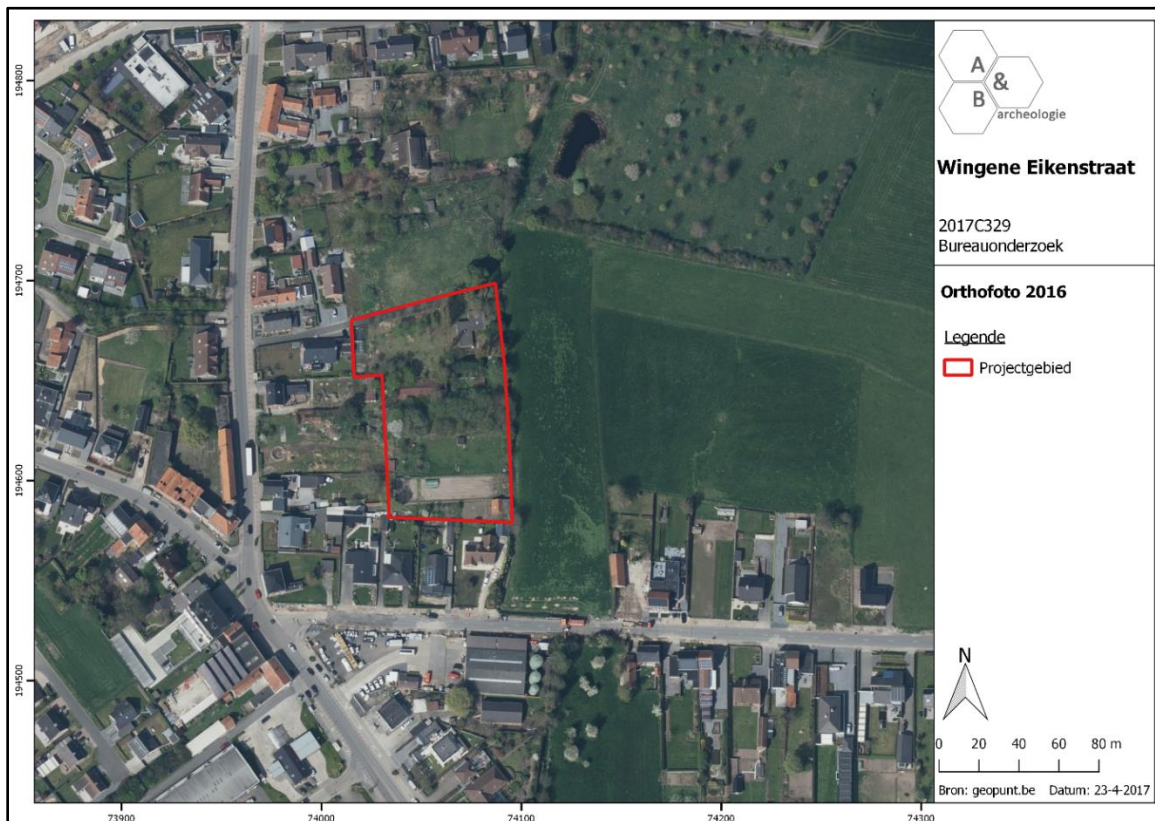
Figuur 19 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1884 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 20 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 21 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het projectgebied een aantal sites aangegeven, die hiernavolgend besproken worden. De sites tonen duidelijk aan dat de omgeving van Wingene rijk is aan archeologische sites en vondsten. Vooral de concentratie aan kringgreppels uit de metaaltijden is opmerkelijk.

Aan het sportpark in Wingene⁷ (CAI ID 156971) werden mesolithische artefacten teruggevonden in combinatie met een podzolbodem. Het materiaal bestaat uit twee trapezia, drie schrabbers en enkele afslagen. Ook werden enkele fragmenten laat-neolithisch aardewerk aangetroffen.

Op het grondgebied van Wingene zijn diverse circulaire structuren herkend door middel van luchtfotografische prospecties. Ze bevinden zich voornamelijk ten oosten en noorden van het Wingene dorp, ten westen van Zwevele dorp en ten westen en noorden van Hille. Een viertal locaties bevinden zich vlak ten noordoosten van het plangebied (CAI ID 154840 en 154843). Het gaat om een twintigtal structuren die vermoedelijk als grafheuvels kunnen geïnterpreteerd worden. Aan de Sint-Amandsstraat I in Wingene (CAI ID 160449), vlak ten noordwesten van het plangebied, werd in 2012 een vooronderzoek uitgevoerd door All Archeo⁸. Twee circulaire greppels kwamen hierbij aan het licht met een diameter van ca. 15m. Aan de Verrekijker in Wingene (CAI ID 164782) werd in 2013 door All archeo een onderzoek uitgevoerd waarbij wat los handgevormd aardewerk werd teruggevonden⁹.

Romeinse vondsten zijn eerder beperkt tot enkele muntvondsten tijdens metaaldetecties waaronder een bronzen munt van Vespasianus (CAI ID 70913) en een sestertius van Hadrianus aan de Schoolstraat in Wingene (CAI ID 207602).

Voor de middeleeuwen zijn ook enkele muntvondsten te vermelden waaronder een Maille van Ieper (CAI ID 150649) en een deniertje van Arras (CAI ID 150771). In 1964 werd een onderzoek uitgevoerd aan de Aldegondekerk van Zwevezele. Het volledige plan van de oude Romaans eenbeukige kerk kon opgetekend worden voorzien van een half rond gesloten koor. De datering ligt in het laatste kwart van de 10de eeuw. Bij het proefsleuvenonderzoek aan de Sint-Amandsstraat I in Wingene werd een greppel met grijs aardewerk en een spiekertje gevonden (CAI ID 160449)¹⁰ alsook enkele greppels, kuilen en paalsporen uit de nieuwe tijd. Aan de burcht van Zwevezele werden opgravingen uitgevoerd in de jaren '80 van de vorige eeuw (CAI ID 73912). Hierbij werden de funderingen van en de toegangsbrug tot de waterburcht onderzocht. De waterburcht wordt opgebouwd op de plaats van het voormalige kasteel van Zwevezele in 1440. In het centrum van Wingene bevindt zich het Hof van Wingene (CAI ID 162286). Dit hof functioneerde als versterkt kasteel van de heren van Wingene met een opper- en neerhofstructuur. Het kasteel werd afgebroken in 1788 en werd opgegraven door een lokale heemkring eind de jaren '90 van de vorige eeuw. Verder is nog de site met walgracht 'Goed te Allaerde' met een oorsprong in de late middeleeuwen op te merken (CAI ID 73906). De oudste

⁷ Laloo 2011

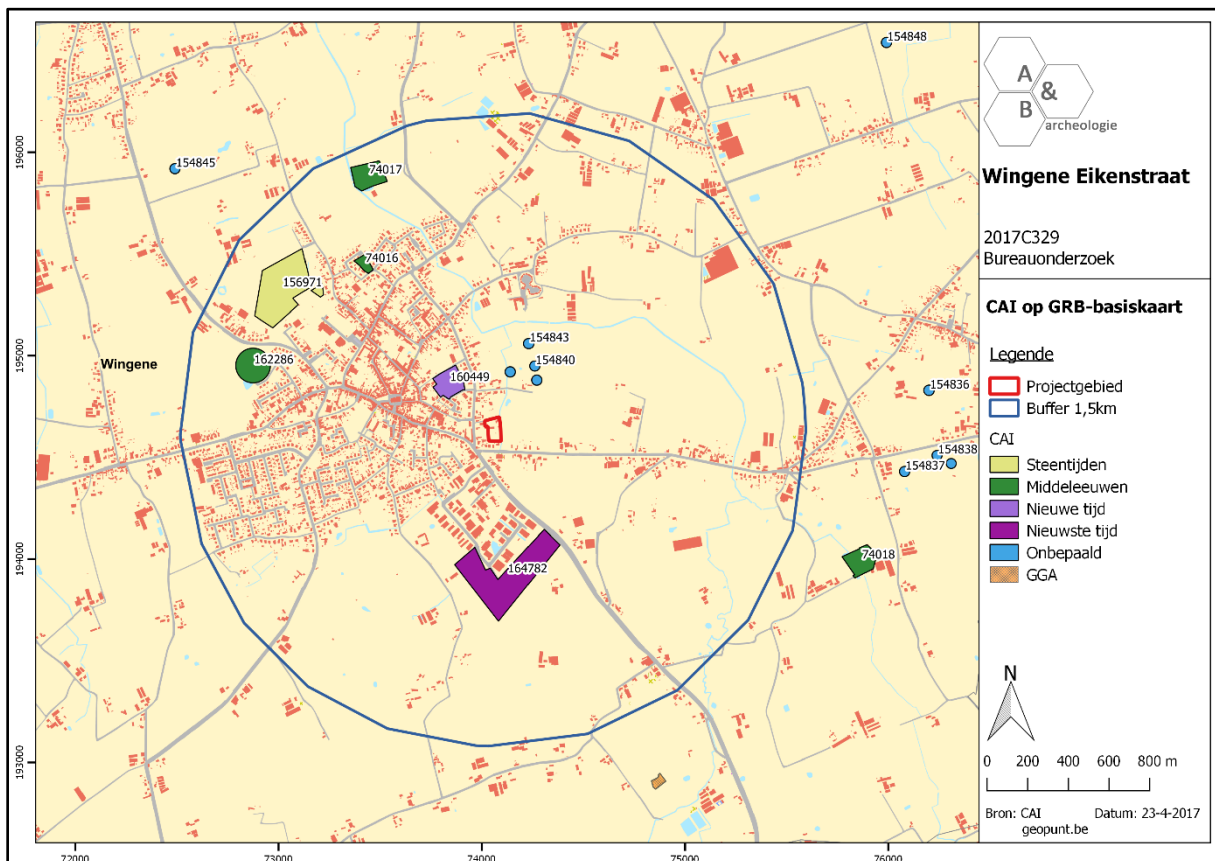
⁸ Reyns et al. 2012

⁹ Van Staey et al. 2013

¹⁰ Reyns et al. 2012

vermelding gaat terug tot 1558. Oorspronkelijk betrof het een Hof met een dubbele omwalling die heden ten dage gedempt is.

Het archeologisch kader geeft voor het plangebied een hoog archeologisch potentieel aan. Twee criteria zijn hier minstens op te merken. Het eerste betreft de gunstige ligging op de oever van de Steenbeek. Het tweede aspect toont diverse sites aan in de omgeving met een opvallend hoog aantal kringgreppels uit de metaaltijden die enerzijds vastgesteld werden door luchtfotografische prospecties maar ook door archeologisch onderzoek.

Figuur 23 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van de bureaustudie kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op basis van de 18de en 19de eeuwse cartografische bronnen kan gesteld worden dat geen bewoning aanwezig was binnen de grenzen van het projectgebied. Pas op de luchtfoto's uit de 2de helft van de 20ste eeuw wordt voor de eerste maal bewoning aangegeven.
- Voor de periode voor de 18de eeuw zijn geen bronnen beschikbaar waardoor de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet kan gestaafd worden.
- Het terrein is voor een klein deel bebouwd (ca. 513m²) waaronder een woning aan de Eikenstraat (noordoostelijke hoek), een stalling en een viertal bijgebouwtjes. De stalling en bijgebouwtjes hebben wellicht een minimale impact in de bodem. De woning in de noordoostelijke hoek kan enige verstoring met zich teweeg gebracht hebben. Er is geen duidelijkheid op de aanwezigheid van een kelder. Het overgrote deel van het terrein, ca. 6500m², is onbebouwd en vertoont geen zichtbare verstoringen.
- Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan toegeschreven worden, gezien de diverse sporen, vondsten en structuren in de directe omgeving uit diverse periodes. Vooral de aanwezigheid van diverse grafstructuren uit de metaaltijden en de gunstige ligging aan de oever van de Steenbeek vormen twee belangrijke criteria.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

De geplande werken omvatten het afbreken van de bestaande gebouwen en het rooien van de bomen. Aansluitend wordt een volledige verkaveling van 13 loten met wegenis voorzien. De geplande werken hebben een nefaste impact in de bodem en zullen het potentiële archeologisch erfgoed volledig verstoren. Bovendien kan uit het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd worden. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is deze onderzoeksmethode noodzakelijk gezien de ligging aan de westelijke oever van de Steenbeek en de aanwijzingen die verkregen zijn via de bodemkundige gegevens. Er is een mogelijkheid tot het aantreffen van meerdere archeologische niveaus en/of de aanwezigheid van *in situ* steentijdartefacten.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval zijn beide onderzoeksmethodes niet zinvol om uit te voeren en kunnen dus buiten beschouwing genomen worden.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing als blijkt dat er begraven archeologische niveaus aanwezig zijn, vastgesteld tijdens de landschappelijke boringen. De te volgen strategie en methodiek hangt bijgevolg af van de landschappelijke boorresultaten.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.¹¹

Gezien de oppervlakte van het terrein en de geplande werken is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk. Het onderzoek kan pas gebeuren na de sloop van de gebouwen die enkel tot op het huidige maaiveldniveau mogen afgebroken worden en na het oppervlakkig verwijderen van de parking.

Het totale terrein is ca. 7100m² groot waarvan 10% oftewel 710m² dient onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Aanvullend hierbij moet nog voor 2,5% oftewel 178m² aan kijkvensters, dwars- of volgsleuven aangelegd te worden. In totaal wordt zo 12,5% oftewel 888m² onderzocht. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. In de omgeving bevinden zich diverse sites die gaan van de steentijd tot de middeleeuwse periode. Opvallend is de densiteit aan kringgreppels uit de metaaltijden die vastgesteld zijn via luchtfotografische prospectie. Bovendien vormt de gunstige ligging langs de oever van de Steenbeek een belangrijk criterium.

¹¹ HANECA et al. 2016.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Bij het optrekken van de hedendaagse gebouwtjes en de woning zullen enige verstoringen hebben plaatsgevonden. In totaal gaat het om ca. 513m². De rest van het terrein, ca. 6500m², heeft geen zichtbare verstoringen.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Er zijn geen directe aanwijzingen hiervoor op te merken.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De geplande werken omvatten een woonverkaveling van 13 loten met wegnis over de volledige oppervlakte van het plangebied. Slechts een klein deeltje (ca. 191m²) in de noordoostelijke hoek wordt ingenomen als groenzone.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. Echter gezien de omliggende sites is de kans op het aantreffen van archeologische sporen zeer reëel.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

In eerste instantie dienen de bestaande gebouwen gesloopt te worden tot op het huidige maaiveldniveau. De bomen die nog aanwezig zijn, dienen gekapt te worden tot op het huidige maaiveldniveau.

Nadien dient in eerste instantie een landschappelijk booronderzoek te gebeuren. In totaal worden 8 boringen geadviseerd haaks op de Steenbeek. Indien blijkt dat bij dit onderzoek begraven archeologische niveaus bewaard zijn op een deel of over het volledige terrein, dient een verder verkennend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Deze onderzoeksvorm valt onder een vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit onderzoek bestaat uit een boorpuntenraster, waarbij de parallelle raaien 10m uit elkaar staan en de boorpunten op de boorraai 12m uit elkaar. De keuze van het boorgrid is gebaseerd op basis van de resultaten van het landschappelijk booronderzoek. Het opgeboorde residu dient uitgezeefd te worden en gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten. Op de locatie waar er *in situ* steentijdartefacten vastgesteld werden, dient een waarderend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Hierbij wordt een verdicht boorgrid gehanteerd van 5 op 6m, waarbij de raaien onderling 5m uit elkaar liggen en de afstand tussen de boringen op de raai 6m bedraagt. Indien hieruit effectief een steentijdsite vastgesteld wordt dient men over te gaan naar proefputten. Hierbij wordt een ruimtelijke verticale en horizontale analyse uitgevoerd van de vuursteenconcentraties. Bij een positief resultaat van de proefputten dient men over te gaan tot een opgraving.

De tweede fase bestaat uit een proefsleuvenonderzoek over het volledige plangebied. Deze fase kan meteen volgen na het landschappelijk booronderzoek, indien de resultaten hiervan negatief zijn. Dit onderzoek bestaat uit 7 parallelle sleuven volgens een OW-oriëntatie haaks op de Steenbeek. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen.

4. Samenvatting

Het terrein bevindt zich in Wingene aan de Eikenstraat. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 7100m² met in het noorden de Eikenstraat, in het oosten de Steenbeek, de zuidgrens paalt aan de achterzijde van de tuinen van de woningen nr 3, 5 en 7 in de Ruiseledesteenweg en de westelijke grens sluit aan op de tuinen van de woningen met huisnummers 2, 4, 6, 8 en 10 in de Heilige Sacramentstraat. Momenteel staat er een woning en nog enkele bebouwingen op het terrein. De percelen in het terrein zijn overwegend grasland en tuingrond met bomen. Kadastraal gezien zijn de percelen terug te vinden onder Wingene, afdeling 1, sectie D, perceel nrs 1566N3, 1566G3, 1566R3, 1566S3, 1566D3, 1566K3, 1566H3 en 1566V3.

Binnen de grenzen van het plangebied komen drie bodemtypes voor. Het grootste deel, in het westen, bevindt zich binnen het bodemtype Sch(h). Dit type kenmerkt zich door een matig droge lemige zandbodem met een verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont. In het oosten en over heel de lengte van het plangebied wordt een smalle strook van het type SdP gekarteerd langsheen de westelijke oever van de Steenbeek. Dit type kenmerkt zich door een matig natte lemige zandbodem zonder profielontwikkeling of met een onbepaald profiel. Nog net binnen de grens van het plangebied aan de oostelijke grens wordt het type Efp aangegeven. Dit type kenmerkt zich door een zeer sterk gleyige kleibodem zonder profiel. Deze kartering komt overeen met de loop van de Steenbeek.

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. Op archeologisch vlak kan echter gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan toegeschreven worden, gezien de diverse sporen, vondsten en structuren in de directe omgeving uit diverse periodes. Vooral de aanwezigheid van diverse grafstructuren uit de metaaltijden en de gunstige ligging aan de oever van de Steenbeek vormen twee belangrijke criteria.

De geplande werken omvatten in eerste instantie enkele voorbereidende werken waaronder het slopen van de bestaande gebouwen en het rooien van de bomen. Nadien zal op het terrein een nieuwe weg worden aangelegd die in het noorden aansluit op de bestaande Eikenstraat. Op het terrein komen in totaal 13 loten waaronder 9 vrijstaande woningen en 4 driegevelwoningen. De kavels variëren in oppervlakte tussen 329 en 590m². Er komt een onderhoudsstrook van 5m breed langsheen de oostelijke grens met de Steenbeek. In de noordoostelijke hoek wordt een groenzone van ca. 191m² voorzien met twee parkeergelegenheden.

De geplande werken zullen het volledige bodemarchief verstoren binnen het plangebied. Op basis van deze gegevens dient een verder vooronderzoek te gebeuren in de vorm van landschappelijke boringen en proefsleuven over het volledige terrein.

5. Bibliografie

- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Wingene>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- GYSSELING M., 1960, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, deel I A-M.
- LALOO P. & DECONYNCK J., 2011, *Wingene - Rozendalestraat (Sportpark). Rapportage van het archeologisch proefsleuvenonderzoek - 25 tot 31 januari 2011*, onuitgegeven rapport.
- REYNS N. DIERCKX L. & VAN STAEY A., 2012, *Archeologisch vooronderzoek Wingene - Sint-Amandsstraat*, Rapporten All-Archeo bvba 092, onuitgegeven rapport.
- VAN STAEY A., DIERCKX L., BRUGGEMAN J., 2013, *Archeologisch onderzoek Wingene Verrekijker*, Rapporten All-Archeo bvba 140, onuitgegeven rapport.

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Uitsnede uit het grondplan huidige toestand (bron: initiatiefnemer).....	7
Figuur 2 Uitsnede uit de orthofoto van 2016 met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)	8
Figuur 3 Uitsnede uit het grondplan ‘geplande werken’ (bron: initiatiefnemer).	9
Figuur 4 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	10
Figuur 5 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	11
Figuur 6 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers en de aanwezige bebouwing (bron: geopunt.be).	11
Figuur 7 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)...	12
Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	13
Figuur 9 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV). ..	14
Figuur 10 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).....	14
Figuur 11 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).....	15
Figuur 12 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	16
Figuur 13 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	17
Figuur 14 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	17
Figuur 15 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).....	20
Figuur 16 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	20
Figuur 17 Uitsnede uit de Kaart van Popp (bron: geopunt.be).	21
Figuur 18 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).....	21
Figuur 19 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1884 (bron: cartesius.be en NGI).	22
Figuur 20 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	22
Figuur 21 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).....	23
Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).....	23
Figuur 24 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	25

- Lijst bijlagen

Plannummer	Type	Onderwerp	Schaal	Digitaal	Datum
Bijlage 1	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 2	Topografische kaart - detail	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 3	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 4	Uitsnede ontworpen toestand	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 5	Bodemgebruiksk kaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 6	Digitaal Hoogtemodel	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 7	Digitaal Hoogtemodel detail	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 8	Tertiair geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 9	Quartair geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 10	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 11	Potentiële bodemerosiekaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 12	Ferrariskaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 13	Atlas der Buurtwegen	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 14	Kaart van Popp	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 15	Kaart van Vandermaelen	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 16	Orthofoto 1971	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 17	Orthofoto 1990	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 18	Orthofoto 2015	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 19	CAI	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017
Bijlage 20	Topografische kaart 1884	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	22/02/2017